

*В.М. Попович,
доктор юридичних наук, професор
(Закарпатський державний університет)*

Методологічне значення кримінології для розвитку запобіжного потенціалу кримінально-правового циклу наук

Ключові слова: *протидія злочинності, предмет кримінології.*

Про методологічне, гносеологічне, а тим більше – загальнотеоретичне значення кримінології для розвитку кримінально-правового циклу наук вести мову досить складно насамперед тому, що до цих пір існує не один, а як відзначала достойна світлої пам’яті провідний український кримінолог І.К. Туркевич, “...чотири підходи щодо місця кримінології в системі інших наук” [15, 50]. Перший – кримінологія є частиною соціології [12, 20; 1, 8–9]. Інші три підходи відносять кримінологію до: а) клінічних дисциплін [15, 50]; б) соціолого-правових наук [13, 30]; в) юридичних наук [10, 28]. Незважаючи на досить переконливе додаткове обґрунтування І.К. Туркевич щодо належності кримінології до юридичної науки, дискусійність питання не знята, оскільки всі ці підходи мають своїх прихильників і в Україні [15, 51–53]. При цьому, дискусії виникають як з питань, вже офіційно визнаних на рівні паспорта спеціальності щодо правильності віднесення кримінології до юридичних наук [7, 10], або про комплексний соціолого-правовий характер кримінології [11, 9], так з питань про роль і межі загальнотеоретичного значення кримінології для розвитку кримінально-правового циклу наук [15, 54], а також про структуру кримінології та напрями її розвитку [5, 28–34]. Відповідно, досить розхожі сьогодні твердження, що кримінологія в минулі часи не розвивалась у зв’язку з її

забороною не пояснює причин чому вона і сьогодні, за відсутності заборон, з головних питань не розвивається. Про це свідчать наведені протилежні позиції вітчизняних та зарубіжних науковців, а також такий висновок І.К. Туркевич: “На жаль питання про визначальну роль досліджень кримінологів та їх врахування іншими науками – і передусім кримінально-правового циклу гостро не ставилось в Україні й досі” [15, 54].

Між тим, як з теоретико-методологічної так із праксеологічної мотивації це питання назріло давно, оскільки без його постановки складно вести мову про методологічне значення кримінології для розвитку запобіжного потенціалу кримінально-правових наук. Це питання є стрижнем проблемної ситуації, в основі розв’язання якої є той факт, що за широтою свого предмета, методологічним рівнем узагальнення і спрямованістю на запобігання та протидію злочинності кримінологія охоплює аналогічно спрямовані але значно вужчі за своїм предметом науки кримінально-правового циклу. Незважаючи на це та наявне методологічно-узагальнююче значення кримінології для розвитку запобіжного потенціалу зазначеного циклу наук, далеко не всі кримінологи притримуються такої позиції. Щодо криміналістів то серед них навряд чи знайдеться вчений, що не вважає кримінальне право фундаментальною наукою як для “прикладної” науки кримінології, так для всіх

інших наук кримінально-правового циклу [9, 25–26].

Відповідно, відсутність узгодженої позиції, насамперед, між самими кримінологами щодо місця кримінологічної методології серед методологій кримінально-правового циклу наук заважає визначенню питань про: ширший діапазон предмету кримінології за разом взяті предмети кримінально-правового циклу наук; вищий узагальнююче-комплексний рівень її методології відносно методологій зазначеного циклу наук; гносеологічно-орієнтуючу структуру, методологічну і праксеологічну спрямованість структуроутворюючих елементів предмета кримінології на підвищення запобіжного потенціалу наук, покликаних формувати ті чи інші складові організаційно-правової інфраструктури протидії злочинності.

1. Необхідність постановки і обґрунтування питання про методологічне значення та визначальну гносеологічно-орієнтуючу роль кримінології в удосконаленні організації правової інфраструктури протидії злочинності через підвищення запобіжного потенціалу кримінально-правового циклу наук – складових вищеозначеної інфраструктури, є, на нашу думку, надзвичайно актуальним насамперед тому, що *існує нагальна праксеологічна потреба у комплексно-узгодженому реагуванні цих наук на розширене відтворення криміногенних процесів*, детермінованих прийняттям низки організаційних, податкових, інших фінансово- та цивільно-правових рішень у сфері відносин власності та управління соціально-економічними процесами.

1.1. Зокрема, соціально-конфліктна природа згаданих рішень продукує новий, корупційно-комерціалізований тип відносин та економічно-обумовлену модель девіантної поведінки громадян. В результаті Корупційно-комерціалізованої антагонізації суспільних відносин виникли нові, не відомі раніше суспільно небезпечні діяння, а Кримінальний кодекс України 2001 р. фактично подвоївся – збільшився з 263 до 447 статей та містить по-суті понад 700 самостійних складів злочину, кількість яких

після прийняття КК продовжує інтенсивно зростати.

1.2. Очевидним є той факт, що ні одна наука з кримінально-правового циклу наук не може в межах свого предмета зробити відповідне комплексне узагальнення зазначених проблем, а відповідно не може запропонувати комплексних кримінально-правових, кримінально-процесуальних, криміналістичних та інших кримінально-прогностичних підходів до розв'язання зазначених проблем. Тобто без кримінологічного узагальнення цих проблем неможливе запобіжне реагування кримінально-правового циклу наук на сучасні вкрай суспільно небезпечні криміногенні процеси. Про це свідчить відсутність кримінально-правового, судово-бухгалтерського, криміналістичного чи будь-якого іншого реагування на появу високотехнологічних шахрайств з фінансовими ресурсами, за допомогою яких шляхом підкилимної гри на ринку кредитів та з курсом ВКВ купкою можновладців та їх кишеньковою банківською системою вже вдруге (за роки незалежності держави від власного народу) привласнюються заощадження населення. Причому соціальна та криміногенна конфліктність сучасної ситуації на депозитно-кредитному ринку погіршується тим, що зараз до привласнення заощаджень населення додалися перерозподіл накопичень та оборотних коштів підприємців фізичних і юридичних осіб, а також привласнення житла громадян та іншої нерухомості, закладених під отримані ними кредити, які стало неможливо сплачувати із-за інфляційних процесів та кризових явищ, розкручених на ринку вільноконвертованої валюти країни.

1.3. Про нагальну потребу у комплексному, у тому числі і кримінально-правовому реагуванні на сучасні криміногенні процеси, свідчить також поява і розповсюдження рейдерства, масовидне поширення корупції та порушення прав громадян, широкомасштабне розповсюдження тінювих відносин та організованої злочинності, корупційні за своєю суттю рішення про ввезення в країну пестицидів під виглядом експериментів на чорноземах України, а посуті – для

захоронення закордонних пестицидів на нашій території. За свідченнями фахівців Інституту токсикології, у зв'язку з відсутністю коштів на належне захоронення пестициди вступили в реакцію з оточуючим середовищем, тліють, загрожуючи екології під Харковом та в інших регіонах України. Про наявність корупційних ознак в цих рішеннях влади свідчить той факт, що під час укладання договорів з Україною ці експерименти вже були заборонені в самих країнах-виробниках пестицидів.

Вищезначені та подібні інші акції потребують дослідження, кримінологічного узагальнення та превенційного реагування держави (у тому числі кримінально-правовими, процесуальними, криміналістичними та кримінологічними засобами) через призму проблеми безпосереднього чи опосередкованого впливу вищезначених економічних, екологічних, корупційних та інших, присуті, криміногенних факторів на зростання суїцидів, інших причин смертності і зменшення українців за роки реформ понад шести мільйонів.

1.4. Потребують кримінологічної оцінки, а можливо і криміналізації суспільно небезпечні діяння державних посадовців, що створили в країні передумови саморегулятивно-розширеного відтворення причинно-мотиваційного потенціалу зростання (у 90-сті роки “прихвизаційних” реформ порівняно з доперестроєвими 80-ми роками) у 4 рази загальної кількості злочинів [14, 143], збільшення розкрадань державної і колективної власності: шляхом крадіжки – у 9 разів; шляхом розбійного нападу – у 4,6 рази; шляхом грабежу – у 3,4 рази [14, 150], втягування у комерційно-корупційні відносини влади, орієнтованої на гасла “провідних” економістів на кшталт “господар-власник у себе красти не буде” [2, 14]. При визначенні рівня суспільної небезпеки діянь по створенню передумов розширеного відтворення корупції та злочинності слід взяти до уваги латентний характер значної частини економічних злочинів, “старанне вуальовання владою офіційних статистичних показників” [6, 147], а також врахувати, що п'ять із шести частин

звернень громадян “...про захист від злочинних порушень прав” залишаються без реагування”. Таким чином, навіть таке досить поверхове окреслення досліджуваної проблематики свідчить про важливість піднятої теоретико-методологічної і практичної проблематики, особливо в тій частині, що резерви для удосконалення всіх складових організаційно-правової інфраструктури запобігання злочинності є значні.

2. У цьому контексті слід зазначити, що основу зазначеної організаційно-правової інфраструктури запобігання злочинності утворюють організаційна, правова і правозастосовна складові, виражені у відповідній системі адміністративно-контрольних, кримінально-правових та кримінально-процесуальних механізмів протидії злочинності, сформованих **на комплексних** кримінологічних підходах до вивчення проблем запобігання злочинності, доробках кримінального та кримінально-процесуального права, криміналістики, судової статистики, судової медицини, судової бухгалтерії та інших наук, завданням яких є правове та правозастосовне, інформаційне та організаційно-профілактичне забезпечення протидії злочинності.

2.1. Дещо детальніше слід розглянути співвідношення *категорії комплексності у кримінології та у науках кримінально-правового циклу. З цього приводу слід відзначити*, що в будь-якій із вищезазначених наук, в принципі, може і повинен застосовуватись комплексний підхід до вивчення проблем протидії злочинності. Однак кожний варіант комплексного підходу буде обмеженим широтою предмета тої чи іншої науки. Тобто категорію комплексності в межах кримінального права, процесу чи інших зазначених наук, навряд чи слід розуміти, як можливість виходити за межі їх предмета. Комплексність не є індульгенцією щодо методологічної вседозволеності – це *всєбічне* науково обґрунтоване дослідження об'єкта в межах предмета та завдань тої чи іншої конкретної науки.

Наприклад, комплексність для криміналістики, – це дослідження слідів вчинення

злочину методами різних наук, зокрема, не лише хімії або фізики, а й біологічними, генетичними а і методами будь яких інших наук, які можуть повно, об'єктивно і всебічно відобразити належність слідів до конкретного злочину та стати основою для встановлення доказів про його вчинення конкретною особою або підставою для висунення версій щодо напрямів розслідування та розкриття злочинів, тощо.

Комплексність для кримінології обмежена також її предметом. Однак, як ми вже відзначали, широта структурно-утворюючих елементів предмета кримінології (в частині **встановлення різних аспектів проблеми пізнання – виявлення, кваліфікації, документування (криміналістичної та процесуальної фіксації доказів), розслідування злочинів, встановлення осіб, які їх вчинили, визначення причин і умов вчинення злочинів, протидії і запобігання їм**) охоплює предмет кожної з вищезазначених наук. Ми наголошуємо, **саме охоплює, а не підміняє** предмет цих наук. Причому охоплює їх предмет не заради задоволення амбіцій кримінологів чи для підміни кримінально-правового циклу наук, розвиток яких здійснюється в основному на власних системах інтерпретації методів, тобто методологіях, притаманних їх предмету, а на підставі рівня її методології, здатної з висоти своїх позицій виробити оптимальні напрями удосконалення організаційної, правової та провозастосовної інфраструктури протидії злочинності.

2.2. **Якщо науки кримінально-правового циклу, в межах завдань свого предмета, встановлюють лише форми та зміст процедур виявлення, ознак вчинення злочину, його кваліфікації, криміналістичної та процесуальної фіксації доказів, розслідування злочинів тощо, то кримінологія в межах своїх завдань та широти предмета вивчає проблеми, пов'язані з удосконаленням процедур виявлення, документування, розслідування злочинів, їх розгляду в судах, призначення та виконання покарань як засобів підвищення запобіжного потенціалу та ефективності протидії вчиненню злочинів.** Тому проникнення кримінології в кримінально-правові, кримінально-процесуальні, криміналістич-

ні, судово-медичні, судово-бухгалтерські, кримінально-виконавчі та інші аспекти протидії та запобігання злочинності не є виходом за межі її предмета. Відповідно, за широтою свого предмета, методологічно-узагальнюючим, комплексним підходом до розробки проблем запобігання і протидії злочинності, визначення напрямів розвитку запобіжних аспектів всіх відзначених наук, як основи формування складових організаційно-правової інфраструктури запобігання злочинності *може забезпечити, не змінюючи своєму предмета, лише кримінологія.*

3. Поряд з цим, визнаючи кримінологію юридичною наукою, офіційна позиція вчених криміналістів відображена при формуванні паспорта спеціальності 12.00.08, де ігноруючи діалектичний метод сходження від загального до конкретного, першою у паспорті спеціальності названа наука кримінальне право. Оскільки предмет кримінології ширше за предмети всіх інших наук кримінально-правового циклу, то визначене місце кримінології між кримінальним та виконавчим правом не відповідає її методологічному рівню, нівелює її узагальнюючий потенціал та діапазонні можливості охоплювати комплексно предметом кримінології всі аспекти, пов'язані з вивченням та запобіганням злочинності. Це порушує системний підхід, що будується на наукових конструкціях пізнавальних процесів, виражених в методах сходження “від загального до конкретного”, “від цілого до одиничного” або “від одиничного до цілого” та “від конкретного до загального”. Проясненню нашої позиції може сприяти розгляд об'єктивно існуючих рівнів методології взагалі і в юридичній науці, зокрема, а вже залежно від встановлення рівня кримінологічної методології в системі юридичних наук можна визначати її місце серед методологій кримінально-правового циклу наук.

1. Розглянемо, насамперед, наше ставлення до визначення місця кримінального права як фундаментальної науки серед кримінально-правового циклу наук [9, 25–26].

Кримінальне право, безперечно, є стрижнем кримінально-правового блоку наук, оскільки ця галузь матеріального права визначає, що таке злочин. Цим визначенням кримінальне право окреслює або навіть формує предмет, навколо якого (в контексті специфіки власних завдань кримінального процесу, криміналістики, судової статистики, судової медицини, судової бухгалтерії, судової експертизи, кримінально-виконавчого права, тощо) ці науки формують свій власний предмет пізнання, а залежно від змісту предмета вони формують притаманну їх предмету систему інтерпретації методів, порядок формування методик і застосування технічних засобів процесу пізнання.

Тобто навколо злочину як кримінально-правового явища формується власна методологія тої чи іншої науки кримінально-правового циклу, підпорядкована процесам виявлення і розслідування злочинів, призначення та виконання покарання за його вчинення.

3.2. Однак кримінальне право, незважаючи на своє центральне місце серед кримінально-правових наук, засноване на юридико-догматичному методі [4, 25], не може виходити за межі встановленого (ч. 2 ст. 1 КК України) змісту свого предмета, а саме визначення, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. Саме цими параметрами обмежується вплив кримінального права на розвиток криміналістики, судової бухгалтерії, судової експертизи та інших наук кримінально-правового циклу. Тобто методологія кримінального права не може вивчати проблеми цих наук та впливати на їх усунення, оскільки це явно виходить за межі предмета кримінального права. Ігнорування методологічних підходів щодо рівнів методології та меж предмета тої чи іншої науки може призвести до помилкових рішень та ситуацій, відображених у відомому висловленні, що "за деревами не видно лісу". Кримінологія виділилась колись з кримінального права саме з причин необхідності дотримання загальнотеоретичних підходів до процесу

пізнання і виключення виходу за межі свого предмета та рівня власної методології. Тому "фундаментальність" кримінального права відносно кримінології можна вважати хіба що в частині визначення злочину, як центрального елементу предмета кримінологічної протидії. Предмет кримінального права за своєю широтою співвідноситься з предметом кримінології як конкретне та загальне. Діалектичний метод сходження від загального до конкретного дає можливість визначити комплексні напрями розвитку наук, що є вужче за своїм предметом, рівнем узагальнення, а відповідно і рівнем методології. І навпаки, метод сходження від конкретного до загального через конкретний зміст предмета вивчення дає можливість перевіряти і уточнювати ті чи інші положення загальнотеоретичних наук.

4. Питання рівнів методологій та місця серед них кримінології більш детально ми розглянемо нижче. Тут доцільно ще раз наголосити, що у зв'язку з широтою складових елементів кримінології, її методологічним потенціалом та специфічною системою інтерпретації методів пізнання, залежною від змісту структуроутворюючих елементів свого предмета (*злочинність та окремі злочини як її конкретні прояви; особа злочинця; фактори (причини і умови) окремих злочинів та злочинності; стан організаційно-правового забезпечення протидії злочинності, запобігання їй та окремим злочинам*) кримінологія може проникати у різні сфери знань (податкові відносини, банківську справу, зовнішньоекономічну діяльність) та визначати напрями підвищення ефективності протидії злочинності не лише через власне самовдосконалення, а й удосконалення інших галузей знань щодо підвищення їх ефективності у протидії та запобігання злочинності.

4.1. Здійснюється це через технологічно-цільові міжпредметні взаємозв'язки кримінології та кримінально-правових дисциплін. Ці взаємозв'язки свідчать про високе праксеологічне значення та значний методологічний потенціал кримінології щодо впливу на *розвиток запобіжного потенціалу* всіх інших кримінально-правових дисциплін.

Між тим, *розвиток* всіх кримінально-правових дисциплін, *спрямований* у межах специфічних завдань їх предмета, *на підвищення ефективності протидії і запобігання злочинності, об'єднаних* п'ятим елементом предмета кримінології, який володіє в цьому плані потужним узагальнююче-прогностичним потенціалом значно вищого рівня, ніж кримінальне право чи інші зазначені нами вище науки.

4.2 Необхідно наголосити, що процес розвитку запобіжного потенціалу всього блоку кримінально-правових дисциплін не може обходитись без досягнень кримінології, *оскільки здійснюється саме в межах завдань та предмета кримінології* – запобігання злочинності, яке здійснюється через удосконалення:

- системи та змісту норм Загальної і Особливої частин кримінального законодавства в цілях запобігання та протидії вчиненню злочинів;
- методів, методик та технічних засобів криміналістичної та кримінально-процесуальної фіксації (документування) доказів у джерелах, визначених в ч. 2 ст. 65 КПК України в цілях доведення факту вчинення злочину;
- процедур проведення слідчих дій в процесі здійснення досудового слідства;
- процесуальних процедур розгляду кримінальних справ у суді;
- призначення та виконання покарання за вчинений злочин;
- виявлення причин та умов вчинення злочинів відповідно до ст. 23 КПК України;
- внесення (згідно зі ст. 23¹; 23² КПК України) подань органів дізнання, слідчого, прокурора чи ухвали (постанови) суду щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину;
- здійснення заходів загальної, індивідуальної та спеціальної профілактики раніше судимих осіб за місцем їх проживання, роботи, навчання тощо.

4.3. Таким чином, *кримінологія* (через відзначені нами вище широту та зміст структуроутворюючих елементів свого предмета, методологічний рівень узагальнення та притаманні даному рівню методи і специфічну систему інтерпретації методів дослідження причин, умов та технологій прояву криміногенних процесів, прогностично-методологічний потенціал, превенційну спрямованість елементів свого предмета) *об'єднує відзначені напрями розвитку кримінально-правових дисциплін в єдиній комплексній системі удосконалення організаційної інфраструктури та правових механізмів попередження, виявлення, документування та розкриття вчинених злочинів.*

4.4. Як відзначалось вище, саме кримінологія, а не кримінальне право чи будь-яка інша наука, в контексті запобігання і протидії злочинності та конкретним злочинам може вивчати, *не зраджуючи своєму предмету*, не лише кримінально-правову проблематику ***стосовно запобігання злочинності***, а й розробляти в цій частині пропозиції в будь-якій іншій сфері знань. Однак робити це можна ***лише в тій мірі, що може бути застосована для:*** виявлення і відображення джерел відтворення, причин та умов відтворення криміногенних процесів та технологій вчинення конкретних злочинних проявів; віддзеркалення капіталооборотних, документально-обігових, механічних, електронних та будь-яких інших технологій вчинення конкретних видів і способів злочинів. *Це не є підміною наук, у які вносяться пропозиції. Це є їх мобілізація на підвищення ефективності запобігання злочинам та протидії злочинності з рівня комплексного, кримінологічного бачення проблем, попередження злочинів, виявлення вже вчинених злочинів, дослідного документування фактів вчинення злочинів; підвищення ефективності досудового слідства, розгляду кримінальних справ у суді; визначення та виконання покарань; внесення подань та ухвал щодо усунення причин та умов вчинення злочину, що в цілому утворює комплексний склад елементів із протидії та запобігання злочинності.*

5. Обґрунтування ролі та методологічного значення кримінології для підвищення запобіжного потенціалу кримінально-правового блоку наук буде неповним, якщо не розглянути поняття методології та об'єктивно існуючих її рівнів, встановлення рівня кримінологічної методології та визначення її місця в системі всіх інших рівнів методології юридичних наук.

Як відомо термін методологія походить (від грецького *metodos* – спосіб і *logos* – вчення), на переважну думку вчених означає *вчення про методи пізнання*, а інколи додають вчення про *методи пізнання і перетворення явищ реальної дійсності*. На нашу думку, *методологія* взагалі і кримінологічної науки зокрема – це не просто *вчення про методи пізнання*, а ***вчення про методи пізнання та систему інтерпретації методів, притаманну предмету пізнання***.

5.1. В цьому контексті слід відзначити, що всі *методи*, які *витікають* із діалектичного методу філософської (всезагальної) фундаментальної методології або загальнонаукові методи соціологічної науки, ***є практично універсальними і застосовуються посуті у методології всіх конкретних наук***. Тому саме специфічна ***система інтерпретації методів, притаманна предмету пізнання тої чи іншої науки*** є тією категорією, ***яка індивідуалізує методологію кожної конкретної науки***. А.П. Шептулін підкреслює, що “методологія відображається специфікою предмета пізнання, а відповідно утворює свою специфічну конкретно-наукову методологію” [10].

5.2. А.П. Закалюк, розглядаючи методологію і методи пізнання кримінологічної науки, наводить чотири рівні методів: 1) *методи, що безпосередньо випливають із філософського діалектичного методу*, як загального методу пізнання; 2) загальнонаукові методи, якими користується будь-яка наука; 3) методи інших наук, що використовуються однією наукою при пізнанні у своїх цілях об'єктів, які належать до предмета інших наук, але частково у певному ракурсі є предметом

пізнання й цієї науки; 4) методи певної науки, які є результатом і частиною розвитку її власної теорії (теорій) [6, 99].

А.С. Венцковський і багато інших вчених виділяє три рівні методології: *філософську* або *всезагальну фундаментальну методологію*; *загальнонаукову соціологічну методологію* і *методологію конкретних наук*, якою для юридичних дисциплін є теорія держави і права [11].

5.3. Якщо методологію розглядати не просто як “вчення про методи”, а як *вчення про методи і систему їх інтерпретації в пізнавальному процесі тої чи іншої науки*, то число рівнів методології *є, на нашу думку, більшим*. Принаймні можна говорити про: перший рівень – це філософська фундаментальна методологія; другий рівень – загальнонаукова методологія соціології; третій рівень методології (конкретно-науковий) утворює теорія держави і права, яка ***є загальнотеоретичною методологією для всіх юридичних наук***; четвертий рівень – методологія кримінології, яка за рівнем узагальнення та широтою свого предмета, в частині розробки комплексних програм запобігання та протидії злочинності має гносеологічно-орієнтуючий, загальнотеоретичний потенціал не лише для власного самовдосконалення, а й для удосконалення кримінально-правового циклу наук; п'ятий рівень рівнозначних але не однакових між собою методологій (специфічних за системою інтерпретації методів пізнання, притаманних предмету їх вивчення) – утворює кримінальне право, кримінальний процес, криміналістика, судова медицина, судова бухгалтерія, судова статистика і т.д.), та інші науки, що мають відношення до протидії і запобігання вчиненню злочинів. Виходячи з викладеного та керуючись діалектичним методом сходження від загального до конкретного, ми можемо говорити також і про шостий рівень методології, яку утворює ***конкретне дослідження тих чи інших кримінально-правових, кримінологічних чи інших конкретних проблем***. Методи і система їх інтерпретації будуть залежати від особливостей того чи іншого конкрет-

ного предмета дослідження. Причому *вдало вибудовані структура дослідження і притаманна їй система інтерпретації* методів пізнання може мати гносеологічний характер і *застосовуватись багатократно*, при дослідженнях тих чи інших проблем *на різних етапах розвитку* предмета пізнання. Аксиоматичним вважається положення, що при застосуванні кожного рівня конкретно-наукових методологій слід спиратись на методи, принципи та концептуальні положення (засади) методології вищого рівня, починаючи з методів філософської методології діалектичного матеріалізму, загальнонаукової методології і теорії держави і права як загальнотеоретичної методології для всіх юридичних науки, а також крими-

нології, яка за вимогами цього положення є загальнотеоретичною методологією для розвитку запобіжного потенціалу всього кримінально-правового циклу наук.

Бачення сучасної української кримінології саме такою (незважаючи на зазначений масив теоретичних і прикладних проблем) підтверджене реальною практикою її існування, як самодостатньої, науково обгрунтованої та структурованої юридичної науки, її значним теоретико-прикладним доробком, наведеним нами вище обгрунтуванням та нагальними потребами у підвищенні її ролі щодо формування запобіжного потенціалу всього кримінально-правового циклу наук.

Список літератури:

1. **Блувштейн Ю.Д.** Введение в курс криминологии / Ю.Д. Блувштейн, А.М. Яковлев. – М.; Минск, 1993.
2. **Бунич А.П.** Теневые опухоли легальной экономики / А.П. Бунич. – М.: Экономика, 1991.
3. **Венцовский Л.Э.** Философские проблемы развития науки / Л.Э. Венцовский. – М., 1982.
4. **Даньшин И.Н.** Введение в криминологическую науку / И.Н. Даньшин. – Харьков: Право, 1998.
5. **Закалюк А.П.** Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : У 3-х кн. / А.П. Закалюк. – К.: Видавничий Дім “Ін Юрс”, 2007. – Т. 1.
6. **Закалюк А.П.** Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3-х кн. / А.П. Закалюк. – К.: Видавничий Дім “Ін Юрс”, 2008. – Т. 3.
7. **Зелінський А.Ф.** Криминологія : навчальний посібник / А.Ф. Зелінський. – Харків: Рубікон, 2000.
8. Концепция программы “500 дней”. – М.: Политиздат, 1990. – 150 с.
9. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов [та ін.]; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е изд. переработанное и дополн. – К.: Изд Юрінком Інтер, 2005.
10. Криминология: учебник для вузов / под общей редакцией А.И. Долговой. – 2-е изд. переработанное и дополн. – М.: Изд НОРМА, 2001.
11. Криминологія: Загальна та Особлива частини: [Підручник К 82 для студентів вищ. навч. закладів] / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисодєд; за ред. проф. І.М. Даньшина. – Харків: Право, 2003.
12. Криминология / под ред. ДЖ. Ф. Шели. – СПб: Питер, 2003.
13. Криминология: учебник / под общей редакцией В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. – 3-е изд. переработанное и дополн. – М.: ЮРИСТЪ, 2004.
14. Преступность в Украине // Бюллетень законодательства и юридической практики Украины. – 1994. – № 2.
15. **Туркевич І.К.** До проблеми про місце кримінології в системі наук / І.К. Туркевич // Вісн. Акад. адвокатури України. – 2005. – Вип. 3.

16. *Турчинов О.В.* Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження / О.В. Турчинов. – К.: АртЕк, 1995.
17. *Шептулин А.П.* Диалектика единичного, особенного и общего / А.П. Шептулин. – М., 1973.
18. *Шохин А.Н.* О структуре и масштабах теневой экономики / А.Н. Шохин // Финансы СССР. – 1990.– № 7.

РЕЗЮМЕ

В статье автор обосновывает необходимость повышения гносеологическо-прогностической роли криминологии в развитии предупредительного потенциала всей инфраструктуры противодействия преступности (организационные, правовые и правоприменительные составляющие, выраженные в криминологии, уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве, криминалистике, судебной статистике, судебной медицине и других науках).

SUMMARY

The author of the article defines the necessity of increasing the gnoseological-prognostic role of criminology in the development of preventing potential of the whole infrastructure of crimes' resistance (organizational, legal, legal applying joints, expressed in criminalistics, court statistics, court medicine and other sciences).

Подано 20.07.09